

4. Мартиненко О. Соціальна робота благодійних фондів в Україні з особами, які перебувають на деокупованих територіях // *Humanitas*. 2023. № 2. С. 66–72.
5. Миколаєва В., Пономарьова В. Соціальна адаптація ВПО у територіальній громаді за новим місцем проживання в умовах воєнного стану // *Humanitas*. 2023. № 3. С. 33–41.
6. Михайлич О. Психологічні та соціальні особливості адаптації внутрішньо переміщених осіб // *Психологія та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 26–34.
7. Міністерство соціальної політики України. Підсумки ініціативи ReReHID: як Україна та міжнародні партнери трансформують систему соціальної підтримки. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/24614.html> (дата звернення 30.09.2025).
8. Кульчицький Т. Соціальна допомога як вид соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Věda a perspektivy*. 2023. № 2(21). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2\(21\)-178-186](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2(21)-178-186) (дата звернення: 10.10.2025)
9. Петришин Л. Соціальне забезпечення ВПО як реабілітаційний аспект відновлення соціального статусу в умовах військового конфлікту. // *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки*: тези II Міжнар. наук. конф., 21–22 квітня. 2022. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., С. 24–27.
10. Русаль Л. Особливості надання соціально-правової допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні в умовах воєнного стану // *Право і суспільство*. 2023. № 4. С. 110–118.
11. Юрків Я. Некласичні форми соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами // *Humanitas*. 2022. № 1. С. 112–118.

Ганна Максимова,
здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 «Соціальна робота»,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Науковий керівник: **Ярослава Юрків,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ ЯК СУЧАСНИЙ ФОРМАТ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ

Сучасна наука не дає однозначної відповіді на питання про ефективність роботи Сучасна наука не дає однозначної відповіді щодо ефективності функціонування дитячих будинків та їхньої здатності забезпечувати повноцінний соціальний розвиток, виховання, соціалізацію та соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. У науковій літературі підкреслюється як значущість їхньої ролі, так і наявність низки обмежень, пов'язаних із інституційною формою виховання.

Попри це, актуальність теми дитячих будинків сімейного типу зумовлюється необхідністю створення для дітей-сиріт максимально наближених до сімейних умов проживання, що сприятимуть їхньому всебічному розвитку та гармонійній соціалізації. У межах реформування системи захисту дитинства в Україні пріоритет надається саме альтернативним формам сімейного виховання, оскільки вони забезпечують дітям емоційну підтримку, стабільність та можливість формувати навички взаємодії у соціальному середовищі.

Дитячі будинки сімейного типу створюють умови, у яких діти здобувають досвід сімейного життя, вчаться будувати міжособистісні стосунки, долають наслідки психологічної травматизації та отримують необхідні ресурси для подальшої інтеграції у суспільство.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що питання сутності та змісту соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт ґрунтовно розкриті у працях Ю. Артемаскіної, О. Безпалько, О. Дронової, В. Єфименко, І. Зверєвої, О. Караман, С. Куличкової, Т. Макєєвої, Л. Оліференко, Ю. Поліщука, О. Прохорової, С. Расчетіної, Н. Соколової та інших. Особливу увагу ефективності соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами у сімейному середовищі приділяють С. Бадер, Г. Бевз, І. Зверєва, А. Капська, Н. Комарова, І. Пеша, Я. Юрків та інші дослідники.

Питання професійної діяльності соціального педагога в дитячих будинках сімейного типу висвітлені у працях Л. Артюшкіної, М. Доннік, Н. Краснової, С. Курінної, М. Соляник, Ж. Петрочко, А. Прихожан, І. Пустельник, Л. Шипіциної, В. Шпака та інших, які акцентують увагу на специфіці педагогічної взаємодії, організації реабілітаційної роботи та формуванні позитивного сімейного мікроклімату у таких закладах.

Дитячий будинок сімейного типу є відносно новим інститутом сімейного права України, однак за своїми принципами організації та функціонування він поєднує риси як сімейної форми виховання, так і елементів інституційних моделей опіки. Саме тому в науковому середовищі досі триває дискусія щодо визначення його правової природи та належності до певної форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Нині сформувалося кілька підходів до інтерпретації цього явища.

Згідно з першою концепцією, дитячий будинок сімейного типу розглядається як повноцінна сім'я, створена батьками-вихователями з метою забезпечення сімейного виховання дітей-сиріт [1]. Друга концепція визначає дитячий будинок сімейного типу як своєрідний державний заклад соціального призначення, що наближається за характеристиками до інтернатних установ. Цей підхід підтримують практики, які займаються організацією влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Поряд із цим існує третя позиція, відповідно до якої дитячий будинок сімейного типу є самотійною, специфічною формою сімейного виховання, що інтегрує елементи різних моделей опіки [2].

У найбільш узагальненому розумінні дитячий будинок сімейного типу — це сім'я, створена подружжям або однією особою, яка не перебуває у шлюбі, з метою забезпечення сімейного виховання та спільного проживання не менше ніж п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей (включно з рідними) у такій сім'ї не повинна перевищувати десяти осіб [3]. Діти можуть проживати у дитячому будинку сімейного типу до досягнення повноліття, а в разі продовження здобуття освіти — до 23 років або до завершення навчання у відповідному закладі освіти [4].

Перевагою дитячих будинків сімейного типу як форми виховання є те, що вони не належать до інтернатних закладів, а функціонують як багатодітні сім'ї, що створюють умови, максимально наближені до природного сімейного середовища. Виховний потенціал цієї моделі має низку об'єктивних переваг у порівнянні з інституційними формами опіки, а саме:

1. природність та безперервність процесу виховання;
2. наявність емоційного контакту між дитиною та батьками-вихователями, заснованого на довірі;
3. виховання у малій групі, що відповідає принципам поступової соціалізації;
4. тривалий виховний вплив дорослих на прийомних дітей;
5. можливість забезпечення комплексного педагогічного, психологічного та соціального супроводу;
6. індивідуальний підхід до кожної дитини;
7. взаємна зацікавленість батьків-вихователів та дітей у позитивному розвитку взаємин;
8. дієвий контроль за негативними впливами з боку однолітків, медіа та інших зовнішніх чинників [1; 2; 3].

Таким чином, дитячий будинок сімейного типу виступає важливою альтернативною формою сімейного влаштування, що забезпечує дітям-сиротам умови для гармонійного розвитку, соціалізації та формування стійких емоційних зв'язків, необхідних для подальшого успішного життя.

У дитячому будинку сімейного типу формування особистості дитини відбувається в умовах, максимально наближених до природного сімейного середовища. Вплив батьків-вихователів на світогляд, емоційний розвиток і самоусвідомлення дитини відіграє визначальну роль, оскільки саме через повсякденну взаємодію формуються базові моральні орієнтири, норми поведінки, трудові навички, етичні цінності та індивідуальні риси особистості. Атмосфера в родині, характер стосунків між батьками, їхня взаємодія з дітьми, культурний рівень, ставлення до праці та участь у суспільному житті створюють той соціально-психологічний фон, який значною мірою впливає на становлення вихованця.

Таким чином, дитячий будинок сімейного типу виступає специфічною формою сімейного виховання, що створюється за ініціативою подружньої пари або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для спільного проживання та виховання не менше п'яти дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у такій сім'ї, разом із рідними, не може перевищувати десяти осіб. Виховання та утримання дітей забезпечують батьки-вихователі, яким держава делегує відповідні функції, зберігаючи контроль за виконанням їхніх обов'язків через органи опіки і піклування та служби у справах дітей. Такий підхід гарантує дотримання прав та інтересів вихованців, забезпечуючи для них безпечні та сприятливі умови розвитку.

Список використаних джерел:

1. Борисова В. І. Дитячий будинок сімейного типу як форма сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 17 травня 2019 р. О.: Астропринт, 2019. С. 90-96.
2. Москалюк В. Ю. Дитячий будинок сімейного типу як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (цивільно-правовий аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2003. 20 с.
3. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу / Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін. К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 188 с.
4. Прокопенко О. С. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2018. № 4. С.9-15.

Каріна Мاستина,

*здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 231 Соціальна робота,
Тернопільський фаціальний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Ольга Сорока
професор, доктор педагогічних наук
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З БАГАТОДІТНИМИ СІМ'ЯМИ

Постановка проблеми. Багатодітні сім'ї є важливою соціальною групою, яка забезпечує відтворення населення та формує майбутнє суспільства. Водночас вони часто мають з багатьма проблемами матеріальними труднощами, обмежений доступом до освітніх та медичних послуг, труднощами у вихованні дітей, психологічним навантаженням на батьків. У сучасних умовах війни та економічної нестабільності такі